

SZKOŁY WOLNE OD DYMU TYTONIOWEGO

POLSKIE TOWARZYSTWO
PROGRAMÓW ZDROWOTNYCH

Poradnik „Szkoly wolne od dymu tytoniowego” został wydany dzięki dotacji Tobacco-Free Kids w ramach projektu wspierania rozwoju polityki samorządowej w województwie pomorskim celem wprowadzania miejsc wolnych od tytoniu.

©Polskie Towarzystwo Programów Zdrowotnych

Autorzy: Wioleta Tomczak, Łukasz Balwicki, Michał Brzeziński

Skład: Maciej Wieczorek

Korekta: Katarzyna Kopańska

Wydawca: Polskie Towarzystwo Programów Zdrowotnych

Poradnik został wydany po konsultacjach z pedagogami gdańskich szkół.

ISBN: 978-83-926154-5-3

Gdańsk 2011

Szkoły wolne od dymu tytoniowego

Szanowni Państwo

Niniejszy poradnik jest propozycją planu działań mających na celu efektywne wprowadzenie do Państwa szkoły działań antytytoniowych.

Dokument ten powstał w ramach projektu rozwoju polityki samorządowej w województwie pomorskim celem wprowadzania miejsc wolnych od dymu tytoniowego. Jest on realizowany we współpracy z Urzędem Marszałkowskim województwa pomorskiego oraz z władzami miast Gdańska, Kartuz i Łeby. Wsparcia w jego wydaniu udzieliła Inicjatywa Bloomburga, w skład której wchodzi: Campaign for Tobacco Free Kids, Światowa Organizacja Zdrowia, Centers for Disease Control and Prevention Foundation, Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health oraz World Lung Foundation.

Spis treści:

1. Dlaczego tak istotne jest uczynienie szkoły miejscem całkowicie wolnym od tytoniu [str. 4](#)
2. Regulacje prawne wynikające z ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych [str. 5](#)
3. Jak stworzyć szkołę całkowicie wolną od tytoniu [str. 6](#)
 - współpraca z pracownikami [str. 7](#)
 - współpraca z uczniami [str. 8](#)
 - wyznaczenie koordynatora [str. 9](#)
4. Konsekwencje wynikające z nieprzestrzegania zakazu palenia w szkole [str.10](#)

Dlaczego tak istotne jest uczynienie szkoły miejscem całkowicie wolnym od tytoniu

Miejsce nauki i pracy powinno być azylem służącym nabywaniu wiedzy, rozwojowi umiejętności oraz budowaniu relacji międzyludzkich. Powinno także stanowić bezpieczne środowisko sprzyjające dbaniu o zdrowie, jego podtrzymywanie i rozwój.

Zdrowy uczeń jest z pewnością bardziej skupiony na lekcjach, ma możliwość przyswojenia większej ilości przekazywanych mu informacji, a także ćwiczonych z nim umiejętności. Zdrowie stanowi również podstawę do jego aktywnego uczestnictwa w zajęciach wychowania fizycznego, na których może w naturalny sposób spożytkować swoją zdrowotną energię.

Podobnie, niepalący i przestrzegający zdrowego stylu życia nauczyciel, ma możliwość wykazać się w stosunku do swoich uczniów pozytywną postawą, stając się dla nich wzorem do naśladowania. Należyty przykład wiąże się bowiem, nie tylko z sumiennym przekazywaniem uczniom wiedzy i umiejętności, ale stanowi również wzór pozytywnych zachowań świadczących o zdrowym stylu życia. Tego rodzaju konsekwentna postawa, w odniesieniu do wszystkich, skutecznie wspomaga poczucie własnej wartości - niezwykle ważne i cenne w osiągnięciu życiowego sukcesu.

Regulacje prawne wynikające ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych

Realizowanie skutecznej polityki antytytoniowej w szkołach jest jednym z głównych priorytetów wynikających z wprowadzonej w dniu 15 listopada 2010r. nowelizacji ustawy o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 1996 r. Nr 10, poz. 55 ze zm.). W ustawie uwolniono od papierosowego dymu miejsca publiczne, zakazując palenia w następujących miejscach:

1. teren zakładów opieki zdrowotnej i pomieszczenia innych obiektów, w których są udzielane świadczenia zdrowotne,
2. [teren jednostek organizacyjnych systemu oświaty, o których mowa w przepisach o systemie oświaty](#) oraz jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, o których mowa w przepisach o pomocy społecznej,
3. teren uczelni,
4. pomieszczenia zakładów pracy inne niż wyżej wymienione
5. pomieszczenia obiektów kultury i wypoczynku do użytku publicznego,
6. lokale gastronomiczno-rozrywkowe,
7. środki pasażerskiego transportu publicznego oraz obiekty służące obsłudze podróżnych,
8. przystanki komunikacji publicznej,
9. pomieszczenia obiektów sportowych,
10. ogólnodostępne miejsca przeznaczone do zabaw dzieci,
11. inne pomieszczenia dostępne do użytku publicznego.

Jak stworzyć szkołę całkowicie wolną od tytoniu

Szkoła wolna od dymu tytoniowego w istotny sposób wpływać może na kształtowanie się zmian postaw i nawyków uczęszczających do niej uczniów, jak również jej pracowników. Poprzez swój dydaktyczny charakter szkoła powinna być miejscem, które zachęca do prowadzenia zdrowego stylu życia, przypominając jednocześnie o nadrzędnym prawie każdego człowieka do życia w zdrowym środowisku, wolnym od dymu tytoniowego. Cel ten może być osiągnięty tylko wtedy, gdy w jego realizację włączą się wszyscy mający wpływ na kształtowanie postaw i zachowań prozdrowotnych na terenie szkoły: rodzina, [środowisko edukacji](#) i pracy oraz osoby o wysokim prestiżu i silnym oddziaływaniu społecznym (np. [dyrekcja](#), [nauczyciele](#), pielęgniarki szkolne, katecheci). Największe znaczenie odegra w tym przypadku postawa rówieśników, gdyż młodzież silnie identyfikuje się z otaczającym ją środowiskiem, czerpiąc przykłady od kolegów i koleżanek.

Niezbędne jest zaangażowanie Dyrekcji placówek oświatowych w pracę nad środowiskiem wolnym od dymu tytoniowego. Prowadzona polityka antytytoniowa jest częścią szerszej polityki na rzecz poprawy ogólnego stanu zdrowia uczniów i pracowników.

Jak stworzyć szkołę całkowicie wolną od tytoniu – współpraca z pracownikami

Ustawa o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych zakazuje palenia tytoniu na terenie jednostek organizacyjnych systemu oświaty. W związku z tym każda szkoła powinna wypracować działania zmierzające do eliminacji palenia przez pracowników na terenie placówki. Dodatkowo należy pamiętać, iż w szkole nie może istnieć palarnia. Dlatego też palący pracownicy szkoły nie mogą używać tytoniu zarówno w budynku, jak i na terenie szkoły, rozumianym jako cały obszar szkoły również poza budynkami.

Nowe regulacje mają na celu przede wszystkim ochronę osób niepalących przed skutkami biernego palenia. Doświadczenia innych krajów pokazują, że jeśli są przestrzegane, skłaniają inne osoby palące do porzucenia swojego nałogu.

Pracownicy szkoły powinni mieć świadomość, iż swoją postawą mogą promować pozytywne wzorce. Dlatego tak ważne jest wypracowanie zaangażowania wśród wychowawców, pedagogów i innych pracowników na rzecz miejsc wolnych od dymu tytoniowego.

Przykładowy plan działań, które mogą Państwo zastosować:

- **Skuteczne przypomnienie pracownikom o zakazie palenia obowiązującym na terenie szkoły**
- Indywidualna rozmowa z palącymi pracownikami nt. wprowadzania do szkoły polityki antytytoniowej informująca o Państwa oczekiwaniach co do jej rezultatów
- Podpisanie przez wszystkich pracowników nowelizacji ustawy z dnia 9 listopada 1955r. „o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych”, z zaznaczeniem „Zapoznałem się z powyższą ustawą. Znam konsekwencję, jakie grożą za nieprzestrzeganie tego prawa”
- Opracowanie systemu wsparcia dla palących pracowników, którzy muszą zmierzyć się z nałogiem:
 - Umieszczenie informacji nt. możliwości uzyskania wsparcia od zewnętrznych instytucji (m.in. od poradni antytytoniowych) w widocznym dla wszystkich pracowników miejscu, np. w pokoju nauczycielskim
 - indywidualne kierowanie pochwałą dla osób, którym udało się rzucić palenie zarówno na szczeblu dyrektor – pracownik, jak i na poziomie koleżeńskim

Jak stworzyć szkołę całkowicie wolną od tytoniu – współpraca z uczniami

Ustawa o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych zakazuje palenia tytoniu na terenie jednostek organizacyjnych systemu oświaty oraz sprzedaży wyrobów tytoniowych osobom poniżej 18 roku życia. W związku z tym niepełnoletni uczniowie nie mają prawa nabywać papierosów. Wszędzie zaś obowiązuje zakaz palenia tytoniu zarówno w budynku szkoły, jak i na przylegającym do szkoły niekiedy ogrodzonym terenie.

W celu skutecznego i całkowitego egzekwowania prawa należy stworzyć czytelny regulamin szkoły, z którym zostanie zapoznany każdy uczeń. Regulacje z niego wynikające powinny być ze sobą spójne i tworzyć system nieodłącznych działań podejmowanych w celu zwalczania problemu palenia tytoniu przez dzieci i młodzież.

Przykładowy plan działań, które mogą Państwo zastosować:

- **Skuteczne przekazanie informacji uczniom o całkowitym zakazie palenia obowiązującym na terenie szkoły**
- Zwrócenie uwagi dyżurującym nauczycielom na problem palenia tytoniu wśród niektórych uczniów występujący w szkolnych toaletach oraz na otwartych terenach szkoły (boiska, place)
- Wprowadzenie motywującego systemu wsparcia dla osób przylapanych na paleniu tytoniu w postaci:
 - rozmowy z uczniem nt. obowiązującego prawa oraz następstw, które mogą mieć miejsce, jeśli uczeń będzie nadal palił (społecznych, zdrowotnych, ekonomicznych)
 - rozmowy z rodzicami ucznia, przekazania im informacji o problemie
 - uczestniczenia ucznia w spotkaniu ze szkolnym pedagogiem i wychowawcą, na którym uczeń powinien przedstawić referat dotyczący szkodliwych skutków palenia tytoniu (np. w postaci: gazetki do gabloty, prezentacji dla klasy, przygotowania godziny wychowawczej)
 - poinformowanie/ostrzeżenie o możliwości podjęcia przez wychowawcę decyzji o nieuczestniczeniu ucznia w najbliższym klasowym wyjściu do kina, teatru, wstępu na szkolną dyskotekę, czy wyjazdu na szkolną wycieczkę
 - obniżenia oceny z zachowania
- Zastosowanie systemu kontroli uczniów, w stosunku do których istnieje podejrzenie palenia tytoniu (np. po znalezieniu papierosów, które mogą należeć do ucznia lub też po stwierdzeniu charakterystycznego zapachu związanego z paleniem tytoniu) – bardziej uważne obserwowanie tych osób
- Wprowadzenie kontroli wyjść poza teren szkoły w trakcie zajęć oraz przerw
- Zainstalowanie czujników dymu w toaletach oraz monitoringu w miejscach, w których najprawdopodobniej palą uczniowie – w miarę posiadanych możliwości

Jak stworzyć szkołę całkowicie wolną od dymu tytoniowego

– wyznaczenie koordynatora

Sukces uwolnienia szkoły od dymu papierosowego w dużej mierze zależy od odpowiedniej organizacji oraz koordynacji na szczeblu placówki.

Dlatego niezwykle pomocne jest znalezienie wśród swoich współpracowników osoby, która podejmie się wprowadzenia oraz wspierania realizacji polityki antytytoniowej w Państwa szkole.

Koordinatorem mianowanym przez dyrektora do pełnienia tego zadania może być m.in. biolog, pedagog, szkolna pielęgniarka.

Koordinator w szczególności powinien:

- Stworzyć grupę roboczą, w skład której mogą wejść: Dyrektor (obecny przy podejmowaniu kluczowych decyzji), pedagog, psycholog, nauczyciele, przewodniczący oraz zastępca przewodniczącego samorządu uczniowskiego, inni wg uznania. Grupa ta powinna spotykać się, gdy będzie to konieczne, jednak nie rzadziej niż raz na pół roku. Wskazaniem jest organizowanie spotkań na miesiąc przed obchodami Ogólnoswiatowego Dnia bez Tytoniu (31 maja) oraz Światowego Dnia Rzucania Palenia (trzeci czwartek listopada) w celu opracowania obchodów tych wydarzeń w Państwa szkole.
- Pomóc we wdrożeniu nowych regulacji dotyczących uczniów i pracowników szkoły, współpracując przy tym z Dyrekcją oraz Samorządem Uczniowskim (np. zebrać podpisy całej społeczności szkolnej z informacją, że wszyscy zapoznali się z obowiązującą ustawą)
- Monitorować skuteczność przestrzegania polityki antytytoniowej w szkole
- Zgłaszać oraz omawiać sukcesy i problemy związane z polityką antytytoniową realizowaną na terenie Państwa szkoły na spotkaniach grupy roboczej
- Mobilizować grupę roboczą oraz pozostałą społeczność szkolną do wypracowania i wdrażania nowych pomysłów dotyczących uczynienia szkoły całkowicie wolnej od dymu tytoniowego

Konsekwencje wynikające z nieprzestrzegania zakazu palenia w szkole

Z dostępnych obecnie danych wynika, że 64% chłopców i 53% dziewcząt w wieku 13-15 lat podjęło już w swoim życiu próbę palenia papierosów. Aż 30% chłopców i 21% dziewcząt próbowało palić przed ukończeniem dziesiątego roku życia. Palenie tytoniu powoduje wiele chorób i zaburzeń.

Istnieje w stosunku do tego zjawiska wysoce akceptowalne przyzwolenie społeczne, któremu jak najszybciej należy przeciwdziałać.

Brak w pełni skutecznej polityki antytytoniowej w szkole jest ryzykiem wystąpienia:

- Większego prawdopodobieństwa nabycia przez dzieci i młodzież skłonności do innych uzależnień mogących utrzymać się przez całe życie
- Spadku wydajności pracy palących nauczycieli, pedagogów, innych pracowników i uczniów
- Absencji w pracy oraz nieobecności na zajęciach z przyczyn zdrowotnych
- Większego prawdopodobieństwa wypadków, w tym w szczególności pożarów
- Uszkodzeń mienia, dewastacji toalet
- Wzrostu kosztów czyszczenia oraz renowacji
- Lekceważenia prawa

Mamy świadomość, że zależy Państwu na zdrowiu swoich pracowników oraz uczniów, jak również na zadbaniu o dobre imię szkoły. W tym celu mamy nadzieję, że włączą się Państwo w ogólnopolskie oraz ogólnoswiatowe wysiłki związane z ograniczeniem społecznych, zdrowotnych oraz ekonomicznych następstw związanych z paleniem tytoniu.

Służymy Państwu pomocą i radą. Biuro naszego projektu jest do Państwa dyspozycji pod adresem mailowym szkolybezdyumu@ptpz.pl lub pod numerem telefonu **58 735 83 03**.

Poradnik „Szkoła wolna od dymu tytoniowego” powstał w ramach projektu wspierania rozwoju samorządowej polityki w województwie pomorskim, w zakresie wprowadzania miejsc wolnych od dymu tytoniowego. Realizatorem projektu jest Polskie Towarzystwo Programów Zdrowotnych a partnerami Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego oraz władze samorządowe miast Gdańska, Kartuz i Łeby.

Projekt ma na celu uwolnienie miejsc publicznych od dymu tytoniowego poprzez współpracę ze wszystkimi podmiotami odpowiedzialnymi za wprowadzenie w życie znowelizowanych przepisów „ustawy antytytoniowej”. Są nimi zarówno podmioty odpowiedzialne za utworzenie stref wolnych od dymu (m.in. placówki edukacyjne, ochrony zdrowia, kultury i sportu, lokale gastronomiczno-rozrywkowe, miejsca pracy) jak również podmioty odpowiedzialne za egzekucję prawa (Policja, Straż Miejska, Inspekcja Sanitarna).

Nowe prawo zwiększa ochronę przed biernym paleniem, co wpływa jednoznacznie pozytywnie na zdrowie. Skuteczne jego wdrożenie pomaga również palaczom w podjęciu decyzji o rzuceniu palenia. Aby te cele zostały osiągnięte potrzebne jest współdziałanie środowisk lokalnych.

